

Міністерство освіти і науки
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота

магістра

з теми:

**АДАПТЦІЯ ІНШОМОВНИХ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТІВ У
СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ**

Виконала:

студентка 2 року навчання
освітнього ступеня «магістр»

групи FUKr1-M19

спеціальності 035 Філологія

(Українська мова і література)

Савченко Анастасія Сергіївна

Керівник: **Шеремета Н. П.**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
української мови

Рецензент: **Марчишина А. А.** доктор
філологічних наук, доцент кафедри
англійської мови

Кам'янець-Подільський – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ УЗУСІ	9
1.1. Запозичення як об’єкт лінгвістичних досліджень	9
1.2. Словотвірна адаптація новітніх запозичень у сучасній українській літературній мові.....	18
1.3. Іншомовіزمи у контексті лексико-семантичної адаптації	39
РОЗДІЛ 2. СЛОВОВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНШОМОВНИХ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТІВ У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	49
2.1. Тракткування композитів в українському мовознавстві	49
2.2. Терміносистеми з препозитивними іншомовними компонентами у сучасній українській мові.....	63
2.4. Словотвірна адаптація в українському мовному узусі терміносистем з постпозитивним іншомовними компонентами	72
2.5. Парадигматичні відношення у терміносистемі з іншомовними компонентами	88
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	100

ВСТУП

Набуття українською мовою статусу мови держави, а отже, кардинальна зміна її суспільних функцій спричинює гостру потребу в дослідженні динаміки мови, яка виявляється насамперед у змінах лексичного фонду, інвентарі засобів словотворення, стильовій диференціації мовних одиниць, трансформації їхніх оцінних властивостей, а також у формуванні в них нових значень, широкій варіативності номінацій. Активізацію мовної динаміки передусім викликає динаміка суспільного життя. Проте, крім зовнішніх чинників, зміни в лексичному фонді мови стимулюють і чинники внутрішні, пов'язані з розвитком мовної системи, процесами її кодифікації та внаормування відповідно до нових потреб суспільного життя. Без усебічного обстеження змін у системі сучасної української мови неможливе успішне розв'язання теоретичних і практичних завдань мовного будівництва в сучасній Україні, повноцінна українізація всіх сфер життя українського суспільства.

У мовознавстві проблема збагачення мови численними іншомовними словами розглядається у багатьох дослідженнях, присвячених змінам у її лексичному складі. Серед них слід виділити роботи О. Потебні, І. Огієнка, С. Семчинського, Ю. Жлуктенка, Л. Лисиченко, О. Муромцевої, Б. Ажнюка, О. Ахманової, Ю. Сорокіна, Л. Крисіна, Е. Хаугена, У. Вайнрайха. Значущість процесу запозичення іншомовної лексики в українську мову привернула велику увагу до нього з боку багатьох дослідників в останнє десятиріччя ХХ ст. Зокрема, освоєння іншомовних запозичень у наукових терміносистемах досліджують О. Лисенко, Г. Сергеева; питання словотвірного освоєння запозичень є об'єктом уваги С. Рижикової, Л. Чурсіної; Д. Мазурик, О. Стишов і О. Тодор розглядають запозичення слів як ефективний сучасний спосіб збагачування лексичного складу мови; лексико-семантичну рецепцію іншомовних слів в українській мові аналізує В. Симонок.

Давні традиції має й дослідження композитів. Західноєвропейські лінгвісти на початку XIX ст. ґрунтовно вивчали цю проблему на матеріалі індоєвропейських мов, а русисти, починаючи з XVIII ст., здебільшого займались нею на матеріалі російської мови. Словоскладання досліджувалось у багатьох лінгвістичних студіях, переважно в дисертаційних. Синхронно й найбільш повно проблематика складних слів в індоєвропейських мовах, особливо в російській, висвітлювалась у працях В. І. Троїцького, Р. І. Левіної, В. П. Григор'єва, В. В. Виноградова, Г. О. Винокура, М. М. Шанського, В. І. Кальянова, А. А. Шеляховської, О. Ф. Ковальової, О. А. Василевської, З. Г. Донової, М. І. Привалової, В. В. Лопатіна, І. С. Улуханова. Вивченню словоскладання в діяхронному аспекті присвячено монографію О. А. Василевської – переважно на матеріалі писемних пам'яток XV-XVII ст.; історичний аспект проблеми також представлений у працях М. К. Грошової і В. П. Єгорової. Питаннями взаємодії словоскладання й афіксації, розмежування словоскладання й префіксації, відмінності складних слів від фразеологічних одиниць займались В. П. Григор'єв, М. В. Черепанов, О. С. Ахманова. Об'ємну й ґрунтовну класифікацію складних слів за структурно-морфологічними типами й семантикою знаходимо в монографії К. Л. Ряшенцева. Певною мірою висвітлено синтаксичні функції складних слів А. С. Фідровським. А. А. Шеляховською досліджено продуктивні, малопродуктивні й непродуктивні словоутворювальні моделі композитів. У працях К. Б. Воронцової, А. І. Мельникової розглянуто проблему співвідношення складних іменників зі словосполученнями, а також структурно-морфологічні типи складних іменників, їхню мовленнєву продуктивність.

Українські композити досить повно аналізуються в працях М. Т. Чемерисова, М. Т. Доленка, Н. Ф. Клименко, М. Я. Плющ, К. Г. Городенської, В. О. Горпинича, І. І. Ковалика, Р. М. Русанівського, Н. С. Родзевич, О. К. Безпояско, Є. А. Карпіловської, В. Б. Фридрак.

З огляду на те, що досі у лінгвістичній літературі немає повної та однозначної думки щодо статусу іншомовних компонентів у словах-композиціях, їхньої зовнішньої та внутрішньої мотивованості, ступеня адаптації слів з іншомовними терміноелементами у сучасній українській літературній мові, а також враховуючи те, що такі елементи мають високий ступінь поширеності у мовленнєвій структурі українців, ми і вважаємо тему дипломного дослідження магістра *актуальною*.

Актуальність теми пояснюється тим, що нині інтерес багатьох науковців до проблеми уточнення методології й техніки дослідження складних слів з іншомовними компонентами, повнішої кваліфікації різних типів й засобів формування композитів збільшився.

Відкритість українського суспільства, можливість його громадян вільно подорожувати та значна кількість туристів з-за кордону, участь українських представників у міжнародних мистецьких конкурсах, фестивалях, спортивних турнірах, посилення зацікавленості до вивчення іноземних мов, функціонування міжнародної комп'ютерної мережі (Інтернету) визначають активне запозичання нової лексики в сучасних інноваційних процесах, яке, відповідно, стимулює дискусії як щодо доцільності іншомовної лексики, так і щодо особливостей її адаптації на українському ґрунті.

Об'єктом дослідження у магістерській роботі є іншомовні терміноелементи як складові композитів. Фактографічною основою дослідження стали лексико-словотвірні інновації з іншомовними терміноелементами, виявлені в Словнику іншомовних слів за редакцією О.Мельничука, словниках А. Нелюби «Лексико-словотвірні інновації» та Словнику української мови (в 11-и тт.) методом суцільної вибірки.

Предмет дослідження становлять способи й засоби адаптації слів з іншомовними терміноелементами у сучасній українській літературній мові, як простих (з одним коренем), так і складних (кількакореневих), їхня

відповідність чинним лексичній і словотвірній нормам мови, продуктивність й активність певних моделей словотворення.

Мета магістерського дослідження дослідити функціонування та ступінь адаптації іншомовних компонентів у мові та мовленні й визначити принципи прогнозування їх подальшої долі.

Мета роботи передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. Дослідити і окреслити поняття, що складають теоретичну основу дослідження (обґрунтувати розуміння композиту, терміносистеми, розглянути різні підходи до статусу пре- та постпозитивних іншомовних компонентів у складних словах).

2. Шляхом суцільної вибірки дібрати фактичний матеріал для дослідження зі словників для встановлення словотвірної структури, семантики та стилістичних (експресивно-оцінних) конотацій слів з іншомовними компонентами.

3. Прокоментувати особливості мотивації пре- і постпозитивних міжнародних терміноелементів у словах.

4. Виявити ядерні (продуктивні) і периферійні (малопродуктивні) словотвірні типи іншомовних інновацій;

5. Простежити парадигматичні відношення, у які можуть входити іншомовні компоненти кореневого статусу.

6. Описати ознаки словотвірної адаптації новітніх запозичень у сучасній українській літературній мові з урахуванням лінгвальних та екстралінгвальних упливів.

Методи дослідження. У роботі в процесі аналізу інновацій з іншомовними терміноелементами був застосований *системний* підхід, який полягав у комплексному вивченні їхніх форми, семантики й особливостей функціонування в письмовому мовленні. Для виконання конкретних завдань дослідження були використані такі методи: *описовий* – у дослідженні словотвірних типів інновацій з іншомовними терміноелементами; метод *компонентного аналізу* та *дефініційний* метод

при аналізі семантичної будови аналізованих слів; частково також використовувалися методи *лінгвістичного моделювання* та *прогнозування* для з'ясування ступеня реалізації потенціалу окремих словотвірних моделей, а також метод *кількісних* оцінок їхньої продуктивності й активності в сучасній українській мові.

Практичне значення дослідження зумовлює можливість застосування його теоретичного апарату, фактичного матеріалу й одержаних результатів для вивчення динамічних процесів у системі сучасної української мови, для їхнього лексикографічного моделювання. Зібраний матеріал і результати дослідження можуть бути використані на заняттях із словотвору, лексикології та семасіології, а також у спецкурсах і спецсемінарах з питань дериватології. Закарткований матеріал дасть змогу збагатити практичний дидактичний матеріал певних тем шкільного курсу рідної мови, зокрема, передбачених програмою тем «Іншомовні слова», «Типи словотворення».

Проаналізований матеріал розширює уявлення про шляхи й способи оновлення лексикону української мови як державної мови незалежної України. Здійснений аналіз нових номінацій дає змогу встановити тенденції розвитку української мови в нових суспільно-політичних обставинах її функціонування; зроблені висновки розвивають теорію узуального й оказіонального словотворення в сучасній українській дериватології. Дипломна робота магістра є певним внеском у дослідження механізму адаптації запозичень в українській мові, вироблення критеріїв доцільності входження іншомовних лексем в українську мову та нормування її спеціальної лексики.

Апробація роботи. Основні теоретичні положення та практичні результати апробовано на таких конференціях:

1. Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців «*Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку*» (Державний заклад Південноукраїнський педагогічний

університет імені К.Ушинського. м. Одеса, грудень 2019) (тема «Адаптація іншомовних препозитивних терміноелементів у сучасному медійному дискурсі»).

2. Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих учених *«Антропоцентрична скерованість сучасної наукової лінгвістичної парадигми»* (м. Миколаїв, 27 березня 2020 р.) (тема «Адаптація іншомовних постпозитивних терміноелементів у сучасному медійному дискурсі»);

3. Науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2019-2020 навчальному році (м. Кам'янець-Подільський, 23-24 вересня 2020 р.) (тема «Адаптація іншомовних терміноелементів у сучасній українській літературній мові»);

Роботу обговорено на засіданні кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огінка.

Структура роботи. Наукове дослідження магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (6 позицій) та списку використаної літератури (76 позицій). Повний обсяг дослідження – 106 с.

ВИСНОВКИ

Розвиток мови – об'єктивний процес, зумовлений поступальним рухом людського суспільства взагалі і кожної особистості зокрема. Найбільш інтенсивно збагачення лексичного складу мови відбувається в епохи великих соціальних зрушень. Водночас суспільні зміни дають поштовх потенційним можливостям, закладеним у системі мови. Українське суспільство переживає саме таку епоху – час творення та зміцнення власної державності, прагнення швидко наздогнати західний світ у галузі політики, науки, освіти, культури й техніки.

Найвиразніше відображає динаміку мови її лексичний склад, на розвиток якого значно впливає позамовна дійсність. Будь-які нові поняття, що стають набуток колективного мовного мислення нової епохи, потребують номінації; поява нових результатів людської діяльності приводить до виникання нових назв, формування нових галузей науки стимулює творення нових термінів і т.д.

Поряд із зовнішніми чинниками розвиток лексики визначають і внутрішні мовні фактори: характер словотвірного потенціалу; системні взаємозв'язки всередині різних тематичних груп слів; переносне вживання слова зі стилістичною метою. Поповнення лексики відбувається постійно і є одним із виявів життя мови. Ця діяльність (свідома й несвідома) мовців триває з покоління в покоління.

Отже, розвиток мови є наслідком взаємодії зовнішніх (соціальних) і внутрішніх (системних, власне мовних) закономірностей.

Для сучасних слов'янських мов, у тому числі й для української, характерне стрімке збільшення кількості запозиченої лексики, зростання темпів засвоєння її мовою-реципієнтом, зумовлене екстралінгвістичними та лінгвістичними чинниками.

Запозичені слова, основною функцією яких на початкових етапах контактування була номінативна, у сучасній українській мові виконують

цілий комплекс функцій: 1) номінативну, що задовольняє потребу мови в засобах номінації; 2) аксіологічну, що збагачує мову оцінними й експресивними засобами; 3) стильову, що диференціює вживаність власне українських і запозичених слів залежно від типу мовлення; 4) семантичної диференціації або ідентифікації понять українського й запозиченого слів; 5) термінотворення (стандартизації); 6) інтернаціоналізації певних шарів лексики і глобалізації окремих складників МКС. Крім основних функцій існують часткові, специфічні, до яких належать номінативно-екзотична, номінативно-уточнювальна й номінативно-історична.

Освоєння іншомовної лексики є складним багаторівневим процесом, що відбувається на різних рівнях мовної системи, серед яких лексико-семантичний і словотвірний рівні становлять вищі ступені асиміляції лексичних запозичень, підґрунтя яких складає освоєність запозичень на графічному, фонетичному, морфемному рівнях.

На словотвірний потенціал запозичень впливають мовні чинники (передусім, визначені семантикою слова, належністю до певної тематичної групи, до активної чи пасивної лексики, до термінологічної підсистеми, а також визначені рівнем адаптації до мови-реципієнта) та позамовні. Майже всі мовні причини обмеження словотвірних можливостей запозичень можуть бути усунені, якщо з'являється потреба («соціальне замовлення») у творенні нових слів, продиктована певними суспільними вимогами.

Найбільш регулярно лексичний склад сучасної української літературної мови поповнюється похідними, утвореними за допомогою морфологічного способу словотвору, який є продуктивним як для новотворів на базі власне української лексики, так і для словотвірної адаптації слів-запозичень. Переважна більшість нових слів (майже 81%) є наслідком морфологічного творення, а 19% – семантичні неологізми. Система словотворення активно “реагує” на своєрідне соціальне замовлення, на щоденну потребу номінувати щось нове.

Лексико-семантична рецепція означає поступову адаптацію іншомовних елементів до нової системи мови-реципієнта. Семантичне освоєння – вирішальний момент адаптації запозичених слів. Чим органічніше слово ввійшло в нове мовне оточення, тим більше в нього шансів розвинути нові значення на новому мовному ґрунті.

Семантичну структуру багатозначного слова складає сукупність лексичних значень. Ієрархія лексико-семантичних варіантів пов'язана з виділенням основних і похідних, прямих і переносних, узуальних та okazіональних значень. У процесі розвитку семантичної структури слова відбувається семантичне ускладнення (збільшення кількості значень), семантичне спрощення (зменшення кількості значень) і переінтеграція значень у структурі лексеми (зміна позиції певного лексико-семантичного варіанта). Усі ці види змін у структурі багатозначного слова властиві й запозиченим словам.

В українській мові спостерігається синонімічна конкуренція, що відбувається або між власне українським і запозиченим словами, або між запозиченнями з різних мов.

Іншомовні компоненти здебільшого зберігають своє значення у термінах опосередковано, відсуваючись у дефініціях на другий план або й зовсім завуальовуючись. Значення слів-термінів майже ніколи не дорівнює сумі значень компонентів, а є значно ширшим або ж не цілком завуальованим. Внутрішньомовна і зовнішньомовна мотивованість дозволяє якщо не дослівно, то хоч би приблизно уявити значення слова з тим чи іншим постпозитивним компонентом. Затемнені значення спостерігаються рідко. Компонент сприяє чіткій класифікації слів.

Роллю запозичених слів є абсолютне й відносне збагачування української мовної картини світу. При абсолютному збагачуванні відповідне слово входить до активного словникового складу і ядра мовної картини світу (деякі побутові назви, назви форм суспільних відносин, правління тощо). Відносне збагачування мовної картини світу відбувається

за рахунок екзотичних і рідковживаних слів, які перебувають на периферії української мови, відбиваючи явища, не властиві українській дійсності.

Сучасна українська термінологічна лексика – особлива система (терміносистема) в складі лексичної системи сучасної української загальнолітературної мови, її дослідження ґрунтуються на врахуванні зовнішньомовних ознак – впливу інтенсивного розвитку науки, техніки, суспільного життя в країні в період науково-технічного прогресу, що впливають на формування семантичної структури термінолексики.

Термінологічна лексика, притаманна окремим наукам чи сферам діяльності, входить у загальномовну картину світу окремими одиницями.

Іншомовні слова, які характеризуються середнім, вищим за середній і найвищим ступенем освоєння, мають перспективи для закріплення у мові й можуть бути доцільними запозиченнями.

Композити з пре- і постпозитивними іншомовними компонентами – надзвичайно цікава й малодосліджена на сьогодні сторінка мовознавства, детальний розгляд якої засвідчує, що до таких елементів не можна підходити односторонньо, усі вони мають чітке значення, яке може зберігатися і не зберігатися у похідних композитах. Вони вводять слова з терміноелементами в певну системну лакуну, чим сприяють класифікації термінології.

Статус препозитивних іншомовних компонентів досі не має однозначності. Їх називають префіксоїдами / суфіксоїдами префіксами / суфіксами префіксальними / суфіксальними радикалоїдами, пре- і постпозитивними блоками, міжнародними терміноелементами.

У сучасній лінгвістиці існують два основні підходи щодо визначення словотвірної конструкції, характерної для утворень з афіксоїдними компонентами:

1) визначення афіксоїдів як складників композитів, але з урахуванням їх специфічних особливостей (Н. Клименко, М. Шанський).

2) погляд, згідно з яким утворення з афіксоїдами розглядаються як окрема доволі стійка система у словотворенні, що існує паралельно зі словоскладанням та афіксацією (К. Городенська, М. Степанова).

Останнім часом визначилися два різні підходи до визначення статусу іншомовних препозитивних одиниць – якісний і кількісний. Перший характеризується тим, що при встановленні статусу цих одиниць враховуються їх семантичні й функціональні особливості. Другий підхід ґрунтується на точних кількісних підрахунках похідних з тими або тими елементами (широко розробляється російськими лінгвістами на матеріалі англійської мови).

Вивчення структур з афіксоїдами свідчить, що принцип виділення морфем проміжного типу, який базується лише на кількісних критеріях, не можна вважати визначальним, бо при цьому не з'ясовується семантика, а для визначення статусу морфемі суттєвими є не стільки кількісні показники, скільки якісні ознаки, тобто значеннєвий аспект.

За всіма показниками іншомовні пре- і постпозитивні одиниці треба розглядати як основи. 15 зі 180 виписаних зі словника іншомовних слів елементів можуть займати як пре-, так і постпозицію, наприклад: метролог – логопед, фонограф – графоман, метрампер – газометр та ін. Тому такі слова слід вважати складними.

Іншомовні компоненти здебільшого зберігають своє значення у термінах опосередковано, відсуваючись у дефініціях на другий план або й зовсім завуальовуючись. Значення слів-термінів майже ніколи не дорівнює сумі значень компонентів, а є значно ширшим або ж не цілком завуальованим. Внутрішньомовна і зовнішньомовна мотивованість дозволяє якщо не дослівно, то хоч би приблизно уявити значення слова з тим чи іншим постпозитивним компонентом. Затемнені значення спостерігаються рідко. Компонент сприяє чіткій класифікації слів.

Іншомовні терміноелементи можуть входити в різні парадигматичні відношення: полісемічні, синонімічні, антонімічні, паронімічні, омонімічні, гіперо-гіпонімічні.

Серед розглядуваних слів-термінів є однозначні й багатозначні.

Більшість терміноелементів багатозначні. Так, наприклад, слів з компонентом *авто* в українській мові є близько 250.

Інтеграція України в міжнародний культурний та інформаційний простір зумовила швидкий процес оновлення лексики української мови, особливо за рахунок запозичень та новотворів від запозичень.

Завершальним етапом процесу рецепції є адаптація запозичених слів у лексико-семантичній системі української мови, в результаті якої вони стають органічним і невід'ємним компонентом її мовної картини світу.

Показником словотвірної адаптації є зростання кількості складних слів, в яких один із компонентів – іншомовний за походженням.

Визначивши екстралінгвальні та лінгвальні причини запозичення на сучасному етапі, встановивши диференційні ознаки освоєння іншомовного слова на кожному з мовних рівнів для кожного етапу запозичення, можна констатувати, що чим більше аргументованих мовних і позамовних причин, які викликали появу даного слова у мові-рецепторі, і чим більше диференційних ознак поглибленого етапу та етапу повного освоєння має іншомовне слово, тим вищий ступінь освоєння його у мові й, зрештою, доцільніше його запозичення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і головний редактор В.Т.Бусел. Київ: ВТФ «Перун», 2001. 1140 с.
2. Етимологічний словник української мови: У 7-и т. / Уклад.: Р. В. Болдирев, В. Т. Коломієць, А. Ф. Крищенко та ін.; За заг. ред. О. С. Мельничука. Київ: Наук. думка, Т. 1. 1982. 631 с.; Т. 2. 1985. 570 с.; Т. 3. 1989. 550 с.; Т. 4. 2003. 656 с.
3. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації. (1983–2003): *Словник*. Харків, 2004. 136с.
4. Нелюба А., Нелюба С. Лексико-словотвірні інновації. (2004–2006): *Словник*. Харків: Майдан, 2007. 144с.
5. Словник іншомовних слів / За ред. ак. О. Мельничука. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Київ: УРЕ, 1985. 966 с.
6. Словник української мови: В 11-ти т. / Ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ: Наук. думка, 1970-1980. Т.1-11.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Л.Е. Взгляды на природу сложного слова в зарубежной славистике. *Русская филология. Украинский вестник*. Харьков. №1–2, 1990. С. 41–44.
2. Азарова Л.Е. Некоторые особенности построения двухкомпонентных сложных слов. *Республиканский научно-методический сборник. Проблемы высшей школы*, 1990. №71. С.18.
3. Азарова Л.Є. Лінгвістичне визначення композитів. *Наукові записки. Серія філологія. ВДПУ імені М.Коцюбинського*, 1999. № 1 С. 54–57.
4. Азарова Л.Є. Лінгвістичний статус композитів у вітчизняному мовознавстві. *Студії з граматики, лексикології та лінгводидактики української мови*. Київ: Рідна мова, 1997. С.145–149.
5. Азарова Л.Є. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція «золотої» пропорції. *Монографія*. Вінниця: УНІВЕРСИТЕТ–Вінниця, 2000. 222 с.
6. Англо-український, українсько-англійський / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ред.: Ю.О. Жлуктенко, Н.М. Биховець. 2-е вид. Київ: АСК, 2002. 500 с.
7. Архипенко Л.М. Активізація процесу запозичення в сучасній українській мові кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Культура народів Причорномор'я*. 2003. №37. С. 136–137. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp37/knp37_136-137.pdf.
8. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.): *Автореф. дис... канд. філол. наук*. Харків, 2005. 20 с. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2005/05almkps.zip>.
9. Ахманова О.С. О разграничении слова и словосочетания: *Автореф. дис... д-ра філол. наук*. Москва, 1954. 37 с.

10. Бенвенист Э. Синтаксические основы именного сложения. *Общая лингвистика*. Москва: «Прогресс», 1974. С. 241–256.
11. Брицин М.Я., Жовтобрюх М.А., Майборода А.М. Порівняльна граматики української і російської мов. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Вища школа, 1987. 270 с.
12. Василевская Е.А. Словообразование в русском языке. Москва: Учпедгиз, 1962. 132 с.
13. Виноградов В.В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике. Москва: Наука, 1975. 560 с.
14. Возний Т. М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту «Вища школа», 1981. 185 с.
15. Галенко Н.В. Сложные слова в русском языке II пол. 19 в.: *Автореф. дис. канд. филол. наук*. Киев, 1953. 21 с.
16. Городенська К.Г. Префікси і префіксоїди в українській мові. *Мовознавство*. 1986. № 1. С.36–41.
17. Городенська К.Г. Структура складних іменників у контексті синтаксичного синтезу. *Мовознавство*. 1988. №3. С.27–34.
18. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. Київ: Радянська школа, 1977. 142 с.
19. Даниленко В. О терминологическом словообразовании. *Вопросы языкознания*. 1978. № 4. С. 76–86.
20. Драгоманов М.П. Література російська, великоруска, українська и галицька. Львів: В друкарни Інститута Ставропігійського, 1873. Т. 1. 62 с.
21. Доленко М.Т. Складні прикметники в сучасній українській мові. *Українська мова в школі*, 1956, №1. С. 14–17.
22. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови: В 2 ч. Ч. 1. Київ: Радянська школа, 1965. 422 с.
23. Зелінська Н. В. Який він, науковий стиль? *Культура слова*. 1990. Вип. 38. С. 13–17.

24. Касаткин А.А. Сложные имена существительные в современном итальянском языке. *Автореф. канд. филол. наук.* Ленинград, 1951. 26 с.
25. Кислюк Л.П. Словотворний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): *Автореф. дис... канд. філол. наук.* Київ, 2000. 16 с. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2000/00KLPULM.zip>.
26. Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства. *Навчальний посібник.* Київ: УМК ВО, 1989. 104 с.
27. Клименко Н. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. Київ: Наук. думка, 1984. 251 с.
28. Клименко Н.Ф. Морфологічна будова композитів. *Морфологічна будова сучасної української мови.* Київ: Вища школа, 1975. С.5–34.
29. Клименко Н.Ф. Як народжується слово. Київ: Радянська школа, 1991. 288 с.
30. Ковалик І.І. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову. *Словотвір сучасної української літературної мови.* Київ: Вища школа, 1979. С. 5–56.
31. Козак Л. Запозичення як складова частина української технічної термінології. *Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць.* Вип. VII / Відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ: КНЕУ, 2007. С. 63–65.
32. Кочан І. Слова з постпозитивними іншомовними компонентами в сучасній українській літературній мові. *Мовознавчі студії (Матеріали конференцій): Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові, Львів, 2002.* С. 265–278.
33. Кочан І. М. Слова з міжнародними терміноелементами в сучасній українській літературній мові. *Мовознавство.* 1998. № 6. С. 62–66.
34. Кочергина В. А. Словообразование в эпическом санскрите. *Автореф. канд. филол. наук.* Москва: Высшая школа, 1950. 16 с.
35. Кубрякова Е. С. Об относительно связанных (относительно свободных) морфемах языка. *Вопросы языкознания.* 1964. №1. С. 95–100.

36. Лопатин В.В. Русская словообразовательная морфемика: Проблемы и принципы описания. Москва: Наука, 1977. 315 с.
37. Лопатин В.В., Улуханов И.С. О некоторых принципах морфемного анализа слов (К определению понятия сложного слова в современном русском языке). Известия АН СССР. Москва. 1963, Т. XXII. Вып. 3. С. 190–203.
38. Матвіяс І.Г. Курс сучасної літературної мови. Морфологія. Київ: Вища школа, 1962. 228 с.
39. Мацько Л. Українська мова в кінці ХХ ст.: (Зміни в лексиці). *Дивослово*. 2000. № 4. С. 14–20.
40. Муромцева О.Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині ХІХ – на поч. ХХ ст. Харків: Вища школа, 1985. 152 с.
41. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації. (1983–2003): *Словник*. Харків, 2004. 136 с.
42. Нелюба А., Нелюба С. Лексико-словотвірні інновації. (2004–2006): *Словник*. Харків: Майдан, 2007. 144 с.
43. Нікітіна Н. Українська мова на телебаченні. *Дивослово*. 2004. № 12. С. 2–7.
44. Образование употребительных слов русского языка / Под ред. Л. Н. Засориной. Москва: Русский язык, 1979. 240 с.
45. Панько Т. Зовнішньомовна та внутрішньомовна мотивованість суспільно-політичних термінів. *Українське мовознавство*. 1984. Вип. 12. С. 11–17.
46. Попова Н.О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.): *Автореф. дис... канд. філол. наук*. Запоріжжя, 2005. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2005/05pnosps.zip>.
47. Родзевич Н.С. Про будову складних слів у сучасній українській мові. *Українська мова в школі*, 1952. № 6. С. 25.

48. Родзевич Н.С. Словосложение в современном английском языке. *Автореф. дис.канд. фшюл.наук.* Киев, 1950.
49. Розенталь Д.Э. и Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. *Пособие для учителей.* Москва: Просвещение, 1976. 543 с.
50. Рудницький Е. Складні слова в українській мові. Київ. Вища школа, 1930. Кн. I.
51. Селігей П. О. Питоме і чуже в українській термінології: гармонія чи конфлікт? *Вісник НАН України.* 2007. № 9. С. 20–28.
52. Синявський О. Норми української літературної мови. Львів: Українське вид-во, 1941. 363 с.
53. Сікорська З. С. Словотвірна структура похідних слів з різною формально-семантичною співвідносністю. *Українська мова та література в школі.* 1986. № 6. С. 20.
54. Сімонок В.П. Адаптація іншомовних елементів у системі української мови. *Вестник междунар. слав. ун-та: Серія: Філологія.* Харків: МСУ, 2001. Т. IV. №1. С.29–31.
55. Сімонок В.П. Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу: *Автореф. дис... д-ра філол.* Харків, 2002. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2002/02svpmks.zip>.
56. Сімонок В.П. Синонімія запозичених слів. *Система і структура східнослов'янських мов: Збірник наукових праць НПУ.* Київ: Знання, 2001. С. 193–198.
57. Словар чужих слів (12. 000 слів чужого походження в українській мові) [зібрали Зенон Кузеля, Микола Чайковський] / зредагував Зенон Кузеля. Чернівці : Друк. т-ва „Руска Рада». 1910. 332 с.
58. Словник іншомовних слів / За ред. ак. О. Мельничука. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Київ: УРЕ, 1985. 966 с.
59. Словник лінгвістичних термінів / Уклад. Д. І. Ганич, І. С. Олійник.

Київ: Вища школа, 1985. 360 с.

60. Словник лінгвістичних термінів / Уклад. Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич. Київ.: АПН УРСР, 1957. 236 с.

61. Словник української мови: В 11-ти т. / Ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т.1–11.

62. Словотвір сучасної української мови. Київ: Наук. думка, 1979. 408 с.

63. Сучасна українська літературна мова: *Підручник* / За ред. А. П. Грищенка. 2-ге вид. Київ, 1997. С.196–198.

64. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я. Плющ. 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Вища школа, 2000. 430 с.

65. Українська мова: енциклопедія / [редкол.: Русанівський В., Татаренко О. та ін.]. Київ: Укр. енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 2000. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>.

66. Федорова О. Функційні особливості англіцизмів у сучасній українській прозі. *Дивослово*. 2007. № 12. С. 36–37.

67. Франко І. Говоримо на вовка – скажімо і за вовка. *Зібрання творів у 50-ти т.* Т.28. Київ, 1980. С.173–175.

68. Чемерисов М.Т. Складні слова в українській мові. *Автореф. дис. канд. філол. наук*; Київський держ. ун-т ім.Т.Г.Шевченко. Київ, 1995.

69. Шанский Н.М. Основы словообразовательного анализа. Москва: Просвещение, 1953. 208 с.

70. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию. Москва: Изд-во МГУ, 1968. 310 с.

71. Шапран Д.П. Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика: *Автореф. дис... к-та філол. наук*. Дніпропетровськ, 2004.

72. Шевчук О.С. Аналіз творення слів під час вивчення частин мови. *Українська мова та література в школі*. 1982. № 9. С. 30.

73. Щерба Д.В. Засоби запозичення та асиміляція англомовних комп'ютерних термінів. *Вісник Житомирського державного університету*. 2004. № 17. С. 260–262. URL: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2004/04schdvt.zip>.
74. Щур Ірина. Особливості українського комп'ютерного жаргону. *Рідна школа*. 2001, № 3. С. 10.
75. Юрчук Л. А. Суфіксальний дієслівний словотвір. *Словотвір сучасної української літературної мови*. Київ: Наукова думка, 1979. С.171–210.
76. Янко-Триницкая Н.А. Словообразование в современном русском языке. Москва: Изд. «Индрик», 2001. 504 с.